

سُورَةُ طه ﴿٢٠﴾ TÂHÂ SÛRESİ

Bu sûreyi celile; 135 âyet, 1341 kelime, 5242 harften ibarete tir. Tâhâ, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in isimlerinden biridir. "Yâ Tâhâ" olunca, "yâ Muhammed" Sallâllâhû Aleyhiveu sellem gibi. Hâlik-i Kâinat, Habibine hitap ediyor. Ey Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, manânın biri budur.

Elimizdeki tefsir ise Âllâhû e'lemü bi muradihi bizâlike diyor. Âllâh CelleCelâlûhû muradına âlemdir, diyor.

Diğer Müfessirin-i İzam ise verdikleri mânâ ile mademki Tâhâ, Rasûl-û Ekrem'in ismidir. "Ey Tâhâ! Ey Muhammed!" Sallâllâhû Aleyhivesellem'e hitap ediliyor.

Sûrenin tamamı Mekke'de nâzil olmuştur. Ömer-ûl Faruk Radıyallâhû Anh'ın bu sûre vesilesi ile Müslüman oluşu, İslam tarihinin önemli bir hatıra sayfasıdır. Olay kısaca şöyledir; İslam'ın yaman bir düşmanı olan Hattab oğlu Ömer, Rasûlûllah'ı öldürme vazifesini üstlenmiş ve bu iş için yola çıkmıştı. Ancak yolda kız kardeşi Fatma ile eniştesi Said'in Müslüman olduğunu öğrenince, önce onların işini bitirmeye karar verdi. Tâ-Hâ Sûresi okumakta olan karı-koca, Ömer Radıyallâhû Anh'ın geldiğini görünce Kur'an sayfalarını sakladılarsa da Ömer Radıyallâhû Anh, onları duymuştu. Ömer, okuduklarını görmek istediğini söyledi. İnkâr etmeleri üzerine Said'e saldırdı, kendisine mâni olmak isteyen Fatma'yı to-

katladı. Yüzlerinden kanlar akan Fatma, cesarete gelerek Müslüman olduklarını açıkça söyledi. Kardeşinin haline acıyan Ömer Radyallâhû Anh, bu sefer yumuşak bir sesle okuduklarını tekrar istedi. Tâ-Hâ sûresinin yazılı bulunduğu sayfaları okuyunca, Kur'an'ın mu'cizeli te'sirinden nasibini alarak Rasûlüllâh'ın huzuruna gitti ve Müslüman oldu.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طه-1

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Efendimize hitap edilmiştir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, teheccüdünde bütün gece kıyam halinde bulunurlardı. Bu yüzden yorulurlar, kâh biri kâh diğeri üzerinde durarak ayaklarını dinlendirirlerdi. Bu hitapla iki ayağını da yere basması emrolunmuştur.

Bazı müfessirlere göre de; Tâ-Tahir, Hâ-Hâdi isimlerinin anahatıdır. Sûrenin veya Kur'an-ı Kerim'in ismi olduğunu söyleyenler de vardır. Muradını, Âllâh bilir.

مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰ-2

Biz, sana Kur'an-ı eziyet ve meşakkat çekesin diye göndermedik.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, halkın hidâyete gelmesi için çok haris olduğundan arzu ediyordu, üzülyordu hidâyete gelmedikleri için, küfürleri zuhur edince üzülyordu. Hâlik-i Kâinat, Habibine diyor ki; "Yâ Tâhâ, sen tebligatını yap, ondan sonrası bana aittir, hidâyet benimdir."

إِلَّا تَذَكَّرَ لِمَنْ يَخْشَىٰ-3

إِلَّا Lâkin ancak gönderdik sana, bu Kur'an'ı. تَذَكِّرُهُ Sana ve sana tâbi olanlara, لِمَنْ يَخْشَى kalbinde Âllâh korkusu ve inzardan müteessir olacak rikkat bulunanlara, va'z ve nasihat etmen için gönderdik.

Kur'an'dan her insan istifade edemiyor. Bütün ins ve cin, Kur'an'dan müntefi olmuyor. Ancak kalbinde haşyet; Âllâh korkusu bulunan kimseler istifade ediyor.

4- تَنْزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَوَاتِ الْعُلَىٰ

تَنْزِيلًا İnzal ettik bu Kur'an'ı. مِّمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ Yerleri, sûfli âlemi halkeden, وَالسَّمَوَاتِ الْعُلَىٰ yüce gökleri yaratan tarafından peyderpey indirilmiştir.

Kur'an'ın azametini tefekkür ediniz, bu bir mahlûkun kelâmı değildir. Yerleri, gökleri yoktan var eden Âllâh-û Teâlâ'nın kelâmıdır.

5- الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَىٰ

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَىٰ Kâinata rahmeti ihata eden Âllâh ki الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ arşı, hükmü altına almıştır. Arşı istila etmiştir, Evâmir-i İlahiye Arş-ı İlahi'den zuhur ediyor. Hâşâ Âllâh-û Teâlâ, orada demek değildir. Âllâh-û Teâlâ'ya mekân isnat etmek, küâfür olur. Âllâh-û Teâlâ'nın zaman-ı mekânı yoktur. Zamandan, mekândan münezzehtir.

6- لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَىٰ

وَهَلْ أَتَيْكَ Geldi sana حَدِيثُ مُوسَى Mûsâ Aleyhisselâm'ın ahvâli.

Mûsâ Aleyhisselâm, ne zahmetler çekti.

Mûsâ Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hak'ka münacaatında demiş. "Ya Rabbi, mahlûkatın içinde en ziyade sevdiğin kimlerdir?" Cenâb-ı Hak buyurmuş. O kimsedir ki onun zikri, lisanı ile yaş olan (yaş olmaktan murad, dil konuşmayınca kuru olur, dil hareket ederse yaş olur. "O kimse daima benim zikrimle meşguldür.")

Yine sormuş. "Ya Rabbi, mahlûkatından hangisi daha büyüktür, kıymetlidir?" Cenâb-ı Hak buyurmuş. "O kimseler ki malûmâtı olduğu halde, başkalarından da ilim alıyor, onlardan ilim talim ediyor."

Yine sormuş. "Yâ Rabbi, mahlûkatından en âdil olan kimdir?" Cenâb-ı Hak buyurmuş. "O kimse ki nefesine ne ister talep ederse, gayriye, halka da onu ister, talep eder."

إِذْ رَأَى نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا 10-
بِقَبَسٍ أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى

فَقَالَ Mûsâ Aleyhisselâm uzakta bir ateş görmüştü, إِذْ رَأَى نَارًا dedi ailesine. امْكُثُوا "Siz burada durun, oturun. إِنِّي آنَسْتُ "Ben bir ateş görüyorum, لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ olur ki ondan size bir parça kor getiririm أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى yahut ateşin yanından bir yol gösterici bulurum" demişti.

Rivayet olunduğuna göre; Mûsâ Aleyhisselâm, kayınbabası olan Şuayb Aleyhisselâm'dan anası ve kız kardeşini ziyaret etmek için müsaade istedi ve ailesiyle birlikte Medyen'den Mısır'a hareket etti. Fakat Şam melikinden korunarak ana yolu bıraktı, sahraya daldı. Tur'un bulunduğu Tuva Vadisi'ne geldiği vakit, so-

ğuk ve karanlık bir kiş gecesi idi. Bir oğlu dñnyaya geldi, esasen yolunu kaybetmiş ve davarları dağılmıştı. Ateş yakmak istedi, ona da muvaffak olamadı. İşte bu sırada gözñne uzaktan bir ateş ilişti, ona doğru gitti. Etrafı beyaz bir ateşle ihata edilmiş yeşil bir ađaç gördü. Ateş yanıyor, çevresinde tek bir kişi yoktu. Taaccüb etti. Bu nasıl şey diye düşünürken, âyet-i kerimede mestur nidayı işitti.

Bazı müfessirlere göre bu ateş değil nurdu. Bir hicab-ı İlahi idi.

11- فَلَمَّا أَتَيْهَا نُودِيَ يَا مُوسَى

فَلَمَّا أَتَيْهَا Ne zamanki ateşe yâkin oldu. نُودِيَ يَا مُوسَى Nidâ işitti, bir ses duydu. (Mûsâ Aleyhisselâm, nidâ işitiyorum ama söyliyeni kim? Mütekellim olan Cenâb-ı Hak. O zaman)

12- إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى

Ben, senin Rabbinim. (Nübüvvet, Mûsâ Alehisselâm'a burada gelmiş verilmiş oluyor.) فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ Hemen nalınlarını çıkar. إِنَّكَ sen. بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى Zira Tuvâ'da, mutahhar ve mukaddes bir vadidesin. Çünkü sen, kutsal vâdi Tuvâ'dasın.

Buna kıyasen, Kâbe'yi tavaf ederken yalın ayak tavaf tezellül ve hürmete daha layıktır. Namazda baş açık namaz kılmak caiz ise kerahatten hali değildir. Baş açık tavafa aittir. Bizim için fıkıh kitaplarına, bildirilenlere uymak gerekir.

Server-i âlem Sallâllâhû Aleyhivesellem, tavafta baş açık olmuştur. Başka zaman bilhassa namazda baş açık bulunmamıştır.

13- وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى

وَأَنَا اخْتَرْتُكَ Ey Mûsâ, seni kavmin içinden nübüvvet ve risalet

için ihtiyar ettim. (O zamanda, yaşı da 40'a varmıştı. Yahya ile İsâ Aleyhisselâm hariç, bütün peygamberler 40 yaşına geldiğinde nübüvvet verilmiştir.) **إِشْتَمِعْ** İşit istima et, dinle, **لِمَا يُوحَى** sana vahyolunanı dinle ona göre hareket et.

14- **إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي**

إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا Muhakkak benim, **أَنَا اللَّهُ** Âllâh benim. (burada akâid-i akliye, akâid-i ameliye diyor.) Âllâh benim, yoktan var eden mevcut benim. **فَاعْبُدْنِي** İbadeti yalnız bana yapınız, ibadet ancak bana mahsustur. Bu da akideyi ameliye. **وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي** İkame ediniz namazı, beni yâd etmek için namaz kıl. (Kerahat zamanı namaz kılmayın diye her tarafta vaaz-ı nasihat ediyorlar. Tibyan tefsiri tutuyor ki Tibyan tefsiri gayet makbûldür. Beyzavi'nin tercümesidir, hadisten alıyor. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor; Bir kimse uykuya daldı veya her nasılsa unuttu bir vakit namazını, hatırına geldiği anda hemen kılsın. Kerahat zamanıdır diye düşünmesin namazını kılsın, hadis böyle emrediyor. Bir kimsenin üzerinde kaza namazı varsa, hatırına geldiği gibi hemen namazını kılsın. Kerahat zamanı da olsa bile hemen namazını kılsın. Bir kerahatı ihtiyar etti, fakat bir borcunu ödemiş oldu. Evkât-ı mekrûhede kaza olan namaz kılınabilir. Velle ki güneşin gurubu, tulû-u veya istiva zamanında olsa bile. **وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي** Tezekkür ettiğiniz, hatrınıza geldiği zaman hemen namazınızı kılın.

15- **إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَىٰ**

اِنَّ السَّاعَةَ اَتِيَةٌ Saati; kıyametin ismidir. (Saat-ı vâhidedir ömr-ü cihân, saat-ı tâata sarfeyle hemân) Hadiste ise (Eddünya saatin, fece alhê taaten) Sonu olmayan ahirete nazaran, dünya bir lâhza gibidir. اِنَّ السَّاعَةَ Kiyamet اَتِيَةٌ muhakkak geliyor. اَكَادُ اُخْفِيهَا Ben Azimüşşan, onun gelecek zamanını gizliyorum. Ne için? لِتُجْزَىٰ Her bir nefis neyi yapmış ise onunla cezalanır. Eğer kıyamet zamanı mâlûm olsaydı. Velew ki kıyâmet-i suğra ki ölümdür. Zamanı mâlûm olsaydı, herkes fisk-ı fücür ile meşgul olurdu. Kıyamete yakın tevbe ederdi, Âllâh da tevbeyi kabul eder. Günahlarının kıymeti kalmazdı.

Her nefis yaptığı amel, hayır ve şer ile cezalansın. Onun için ben Azimüşşan, kıyameti gizledim buyuruyor.

فَلَا يَصُدُّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوِيَهُ فَتَرُدَىٰ-16

فَلَا يَصُدُّكَ عَنْهَا Hitâb Rasûl-û Ekrem'edir, murâd olan ümmettir. O zamanda ise hitab Mûsâ Aleyhisselâmadır, murad ise onun ümmetidir.

Seni çevirmesin imandan, kıyametin ahvâli ve namazdan. مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوِيَهُ فَتَرُدَىٰ İman etmeyen, nefsinin arzularına uyan kimseler, helâk yolunu tutanlar, seni bu yoldan çevirmesinler. Kıyamete iman etmeyenler, seni imandan alıkoymasın yoksa helâk olursun.

Burada Mûsâ Aleyhisselâm'a mucizeleri beyan ediyor. Cenâb-ı Hak, Mûsâ Aleyhisselâm'ı Firavun'a gönderecek.

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَىٰ-17

Bu sağ elindeki nedir yâ Mûsâ? Yâ Mûsâ hitabı ile Cenâb-ı Hak emrediyor, ismi ile beyan ediyor, teklif ve iltifattır. İltifat zamanında isim tayin edilir. Bir, Mûsâ Aleyhisselâm'a nübüvet verildiğinden biraz bahsi kelâm ediliyor ki Mûsâ Aleyhisselâm'ın kalbi biraz daha açılsın, ferahlansın, heybet kalmasın. Gâye budur ki asânın bazı hallerini, Mûsâ Aleyhisselâm bilmiyor. Bilmediklerini, Mûsâ Aleyhisselâm'a göstermektir.

Asâ, Âdem Aleyhisselâm ile birlikte cennetten çıkmış. Peygamberan-ı İzam'dan irsen tâ Şuayb Aleyhisselâm'a kadar gelmiştir. Şuayb Aleyhisselâm'ın yanında başka asâlar da mevcut imiş. Ne zamanki Mûsâ Aleyhisselâm, Şuayb Aleyhisselâm'ın yanında koyunların güdüleceği tahakkuk edince, bu işleri görmek için asâ gerekli. Şuayb Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm'a git de yukarıdaki asâlardan bir asâ al getir. Oraya gider gitmez eline bu cennetten çıkan asâ gelmiş. Şuayb Aleyhisselâm'a gösteriyor. Han yır diyor, git oraya bunu bırak da başkasını al diyor. Tekrar eline aynen bıraktığı asâ geliyor. Üç def'a bu ameliyeyi yapıyor, aynı asâ eline geliyor.

Şuayb Aleyhisselâm'a gelip söylüyor, üç defa asâyı yerine bıraktım, her üçünde de aynı asâ elime geldi buyuruyor. Onun üzerine Şuayb Aleyhisselâm da mademki öyledir, sana kısmettir diyor ve Mûsâ Aleyhisselâm da asâyı alıyor.

قَالَ هِيَ عَصَائِي أَتَوَكَّلُوا عَلَيْهَا وَاهْتَسِبْ بِهَا عَلَيَّ غَنَمِي وَلِي فِيهَا مَارِبٌ 18-
اُخْرَى

قَالَ هِيَ عَصَائِي Mûsâ Aleyhisselâm dedi. O, benim asâmdır. Bu kadarı, Cenâb-ı Hak'kın sualine tamam cevap olurdu. Diğer cevap sözleri, Cenâb-ı Hak ile konuşmaktan telezzüz ettiğinden ila-

ve ediyor. **أَتَوَكَّلُ عَلَيْهَا** Ona dayanıyorum. (Halbûki Cenâb-ı Hak sormadı, yâ Mûsâ bu asâ ile ne yapıyorsun? Mûsâ Aleyhisselâm, o benim asâmdır, cevabı ile iktifa etmedi.) **وَأَهْشُ بِهَا عَلَى غَنَمِي** Ufaklatıyorum, **بِهَا** bu asâ ile koyunlarıma ağaçlardan yaprakları silkiyorum, **وَلِي فِيهَا مَارَبٌ أُخْرَى** başka menfaatlerim de vardır.

Bu işler şunlardı. Yürüdüğü vakit asâyı omzuna koyar, üzerine eşyasını asardı. Asâdan kendine gölgelik yapardı. Ona ip bağlayıp kuyudan su çıkarırdı. Koyunlara kurt gelse onunla kovalardı. Yılan ve akrep gibi zararlıları onunla öldürürdü.

Bir hadis-i şerif var, Rasûl-û Ekrem emrediyor. Evliyâ-u ümmetî, ke embiyâ-i Benî İsrâil. Benim ümmetimin evliyaları, Ben-i İsrail peygamberleri gibidir.

Diyorlar ki; İmam-ı Gazali'nin ruhaniyeti hazır olur. Rasûl-û Ekrem'e "bu nasıl sözdür?" dediğinde O vakit Rasûl-û Ekrem arzu ediyor Mûsâ Aleyhisselâmın ruhaniyeti hazır oluyor beraber bulunurlar. Mûsâ Aleyhisselâm, İmam-ı Gazali'ye diyor, "sen kimsin?" İmam-ı Gazali'de; "Ben Muhammed bin Muhammed bin Muhammed bin Muhammed... bin'i Tûsi." (Yedi babası Muhammed'dir.) Mûsâ Aleyhisselâm da "Ben senden sordum, sen de cevaben kendi namını söyleyecektin. Ben Muhammed'im" diyecektin. İmam-ı Gazali de cavaben; "Cenâb-ı Âllâh, senden sordu. **وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ** Sen de diyecektin **عَصَائِي** ne lüzum vardı, ona dayanıyorum, koyunlarıma yaprak silkerim, onunla başka işler de yaparım."

Mûsâ Aleyhisselâm da "ben o vakit, Rabbim ile mükâleme ediyordum. O'nunla konuşunca mütelezziz oluyordum. O lezzeti genişletmek, ziyadeleştirmek istedim."

İmamı Gazali de "Ben de ulül azim bir peygamberle konuşuyorum. Onun için daha ziyade mütelezziz oluyorum" cevabını vermiş.

Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm, Rasûl-û Ekrem'e "Saddaka Rasûlûllah" buyurmuş.

19- قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسَى

Hâlik-i Kâinat, emretti. Yâ Mûsâ! Yere at onu, buyurdu. (Hikmet budur ki görsün, Fir'avnın yanına gittiğinde haşyet olmasın.)

20- فَأَلْقِيهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى

Mûsâ Aleyhisselâm asâyı elinden yere bıraktı. Yere bıraktığı zaman *فَأِذَا هِيَ حَيَّةٌ* bir de ne görsün, o (sarı) bir yılan oldu *تَسْعَى* ve yürümeye başladı.

Kur'an-ı Azimüşşan'da bu mevzu üç yerde geçiyor. Bir yerde "ke-enneha cânnun vellâ müdbiran" diyor. Burada *حَيَّةٌ تَسْعَى* diyor. Diğer bir yerde "su'bânun" diyor. Demek ki yılanın üç hali var. Biri "cân" ufak olduğu zaman, daha süratle hareket ediyor. Biri "hayye" yılan normal oluyor. Üçüncüsü "su'ban" ejderha oluyor.

21- قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى

Âllâh-û Teâlâ buyurdu. Onu tut, korkma onun yılanlığından. *سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى* Biz, onu evvelki haline çeviririz buyurdu.

Su'ban; büyük yılan demektir. Mûsâ Aleyhisselâm yılanın büü yüklüğünü, gözlerinin ateş gibi parladığını, üzerine uğradığı her taş ve ağacı yuttuğunu, dişleri ile büyük ağaçları kestiğini, dili ile

ısıklı çaldığını ve karnı üzerinde sür'atle yürüdüğünü görünce çok korkmuştu.

22- وَأَضْمُمُ يَدَكَ إِلَى جَنَاحِكَ تَخْرُجُ بَيِّضًا مِنْ غَيْرِ سَوْءٍ آيَةٌ أُخْرَى

Bir de elini sol koltuğunun altına koy, وَأَضْمُمُ يَدَكَ إِلَى جَنَاحِكَ elin ayıpsız, bembeyaz bir halde çıksın (nurlu olur.) تَخْرُجُ بَيِّضًا zarar vermeyecek bir nur, آيَةٌ أُخْرَى bu da nübüvveti-ne başka bir âyet olsun.

23- لِنُرِيكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى

Tâ ki sana en büyük âyetlerimizden birini daha göstermek için bildirdik.

Bu iki mucize ile Fir'avn'e gitti.

24- اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى

(Bu mucizelerle) Fir'avn'e git, (Fir'avn'e tâbi olanlar da dâhil.) Zira o, (isyan ve temerrütte) gerçekten haddi aştı. (Onu ibadeti-me davet et.)

Mûsâ Aleyhisselâm bu emri aldıktan sonra, Cenâb-ı Hak'tan rica ediyor.

25- قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي

Mûsâ Aleyhisselâm dedi ki; Ya Rabbi, risâletime layık olan bir şerhi sadır yap. Öyle bir malûmat kalbime ilkâ et ki risâlete muvafık olsun.

26- وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي

Bana verilen bu emri kolaylaştır ki tebliğ edebileyim.

27- وَأَحْلِلْ عُقْدَةَ مِنِّ لِسَانِي

Dilimdeki ukdeyi izale et ki konuşabileyim. (Mûsâ Aleyhisselâm'ın dilindeki ukde ne idi? Mûsâ Aleyhisselâm çocuk iken, Fir'avnın sarayında iken, bir gün Fir'avn onunla meşgul oluyorken, Mûsâ Aleyhisselâm Fir'avnın sakalından çekmiş ve Fir'avn gazaba geliyor, Mûsâ Aleyhisselâm'ı öldürmek istiyor. Asiyeye Radıyallâhû Anhâ araya giriyor. "Çocuktur o, hurma ile ateşi ayırabilecek görüşte değildir, tecrübe edelim" diyor. Ve mangal ile kor ateşi ile hurmayı yan yana getirdiklerinde, Mûsâ Aleyhisselâm elini huri-maya uzatacağı sırada, Cibril Emin elini kor ateşine uzattırıyor. Kor ateşi elini yaktığı gibi, can acısı ile kor ateşini ağzına atıyor. O zamandan dilinde biraz rekâket kalmıştı.

Mûsâ Aleyhisselâm, lisanımdaki bu ukdeyi ya Rabbi kaldır.

28- يَفْقَهُوا قَوْلِي

Tâ ki benim sözlerimi, risaleti tebliğ ederken anlasınlar.

29- وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي

Bana yakınlarımdan, ehlimden birini vezir yap (bana yardımcı olsun.)

30- هَارُونَ أَخِي

Benim kardeşim olan Hârûn'u. (Bu duâ kabul oldu aynı gecede. Hâlik-i Kâinat, Cibril-i Emin'i gönderiyor. Hârûn Aleyhisselâm'a tebligat yapıyor ve Hârûn Aleyhisselâm peygamber olur. Ve Mûsâ Aleyhisselâm'a yetişiyor.)

31- أُشَدُّ بِهٖ أَرْزِيْ

Onun sayesinde arkamı kâvi kıl.

32- وَأَشْرِكُهُ فِىْ أَمْرِىْ

Emr-i risaletle de onu işime ortak yapacağım.

33- كُنِّىْ نُسَبِّحُكَ كَثِيْرًا

Böylece seni çok tesbih edelim.

34- وَنَذْكُرُكَ كَثِيْرًا

Ve çok zikreyleyelim. (Verdiğin nimetlere hamd-û sena edelim.)

35- اِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيْرًا

Ya Rabbi, sen Âlim'sin halimize. Şüphe yok, sen, bizi görüyorsun. (Biz bu vazifeyi ifâ etmek için senden istiyoruz.)

36- قَالَ قَدْ أُوتِيْتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَى

Hâlik-i Kâinat, Ey Mûsâ diye beyan ediyor. İltifattır. "İstediğin sana verildi ya Mûsâ" buyurdu.

37- وَلَقَدْ مَنَّاْ عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَى

Biz Azimüşşan, sana minnet, in'âm ve ihsan ettik. Biz, sana başka bir def'a ki daha dünyaya geldiğin zaman bile in'âm ve ihsan ettik.

38- اِذْ اَوْحَيْنَاْ اِلَىْ اَمِّكَ مَا يُوحَى

Biz Azimüşşan, annene vahyolunacak şeyi ilham etmiştik.

أَنِ اقْذِفِيهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْذِفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ-39
عَدُوُّ لِي وَعَدُوُّ لَهٗ وَالْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي

فَاقْذِفِيهِ Mûsâ'yı bir tabuta, (sandığa) koy. فَاذْفِيهِ فِي التَّابُوتِ Nil nehri'ne) denize bırak. فَاذْفِيهِ فِي التَّابُوتِ Nil nehri, onu kenara çıkarsın. وَعَدُوُّ لِي وَعَدُوُّ لَهٗ Benim de onun da düşmanı olan biri, (Fir'avn) onu alsın (demiştik. Ya Mûsâ!)

“Bu emr-i ilahi annesine vahyedildi.”

وَالْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي Tarafımdan sana bir sevgi muhabbet de ilkâ etmişim. (Seni sevindirmiştim.) وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي Benim gözümün önünde yetiştirilesin.

أِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُ ۖ فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۗ وَوَقَلْتُمْ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا ۚ فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ

أِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ O vakit hemşiren, kız kardeşin (ismi Meryem.) فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُ Ben, size bildireyim mi bir hanım kefil olsun da bu çocuğa süt versin, onu beslesin. فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمِّكَ Böylece seni annene iade ettik. وَوَقَلْتُمْ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ Onun gözleri seni görmekle gözü aydın olsun, وَلَا تَحْزَنَ (sevinsin,) mahzun olmasın, üzülmesin. وَوَقَلْتُمْ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ Bir de sen bir adamı öldürmüştün. Biz, seni o gam endişeden de kurtarmıştık. وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا Seni muhtelif mihnetlerle imtihan etmiştik. فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ Bu sebeple bir çok sene Medyen halkı arasında kaldın.

ثُمَّ جِئْتُ عَلَىٰ قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ Sonra takdirimizle bu vadiye geldin, Ya Mûsâ.

Mûsâ Aleyhisselâm'ın annesi, kız kardeşi Meryem'i, Nil nehri-
ne bıraktığı sandığı takibe ve akibetini öğrenmeğe memur etmişti.
Nihayet sandığın Asiye'nin emriyle Fir'avn'ın sarayına götürüldü
ğünü ve senin hiçbir kadının memesini kabul etmediğini ve bu se-
beple bir süt ana aranılmakta olduğunu haber almıştı. Oraya gidip
(Asiye hay hay hatta bu hususta sana ikram ederim diye cevap
vermişti. Kızkardeşin, derhal anneni getirmişti de memesini ver-
diği gibi kabul etmiştin.)

Bir adamı öldürmüştün, yoksa kısasen katledeceklerdi. Mağfi-
retimizle ve Medyen'e hicretinle kurtuldun.

Mûsâ Aleyhisselâm, ilk on yılı zevcesinin mehri olmak üzere,
yirmi sekiz yıl Medyen'de çalışmıştı ve kırk yaşında buradan ay-
rılmıştı.

Bu türlü türlü mihnetler; Mûsâ Aleyhisselâm'ın ana rahmine
düşmesinin Fir'avn'ın çocukları kestiği yıla rastlaması, annesinin
onu tabut içinde Nil Nehri'ne bırakması, Mûsâ Aleyhisselâm'ı emh
zirmek ve büyütme için annesine iade edilmesi, Fir'avn'ın sa-
kalına yapışarak onun tarafından öldürölmek istenmesi ve on iki
yaşında iken bir adamı öldürmesidir.

41- وَأَصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي

Seni kendim için ihtiyar ettim, peygamberimsin.

42- إِذْهَبْ أَنْتَ وَأَخُوكَ بِآيَاتِي وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي

İZHEB İNT VE İXUK Bİ İYİTİ VE İXUK Bİ İYİTİ Şimdi sen kardeşinle beraber, bu âyet

mucizelerle beraber Fir'avn'e gidiniz. وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي ۚ Benim tesbihatımdan, ibadetinizden gevşek olmayın.

43- اِذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ

Fir'avn'e gidin. Zira o (tekebbür ve ilâhlık iddasıyla tuğyan etti,) cidden haddi aştı.

44- فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ

Ona kavl-i leyyin ile söylemeğe tebliğ, yumuşak konuşun. لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ Belki o, akli başına gelir de yahut (Âllâh'ın azabından) korkar. Rifk ile muamele edin olur ki dinler.

45- قَالَا رَبِّنَا إِنَّا نَخَافُ أَنْ يُفْرِطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَىٰ

Mûsâ Aleyhisselâm tebliğ-davet için Fir'avn'e gittiğinde, ona dört teklifle müjde ile karşısına çıkıyor. 4 şey var, ister misin temiz tahir olasın, doğru yola gelesin diyor. Sana dört adet büyük nimetler var! Fir'avn da nedir o nimetler diye soruyor. 1- İman ettiğin takdirde daima böyle genç dinç kalırsın, ölünceye kadar sağlıklı yaşarsın. 2- Senin mülküne zeval olmaz, ölünceye kadar payidar olursun. 3- Vücudunda kuvvet noksan olmaz, daima güçlü kuvvetli yaşarsın. 4- Öldüğün zaman da cennete gireceksin.

Bunları Mûsâ Aleyhisselâm'dan dinledikten sonra düşünmeye başlamış, hele düşüneyim diyerek saraya gelmiş. Evvela Asiye'ye haber veriyor. Mûsâ Aleyhisselâm'ın 4 adet teklif müjdeyi söyleyince, Asiye Rادیاللہ Anhâ "niye hemen kabul etmedin?" diyor. Bu nimetler sana geldiği halde niye evet demedin deyince,

Fir'avn cevaben; "Hükümdar için, başvezirin reyine ittiba etmek lazım gelir, bir defa Hâmân'a haber vereyim söyleyeyim" diyor. Ve Fir'avn, Hâmân'ı çağırıp bu müjde nimetleri ona da haber verdi. Bunun üzerine Hâmân, "Efendim biz şimdiye kadar halka diyorduk, bu haşa Âllâh olmuştur, Mâbud'tur diyorduk. Şimdi ise sen bir bendene, bende mi olacaksın? Sen evvela beni öldür de gözüm bu durumu görmesin, sonra da sen istediğini yap" demek suretiyle Fir'avn'ı bu arzusundan vazgeçirdi.

Demekki hükümdarı, hükümdar yapan vezirdir.

Cenâb-ı Hak buyuruyor. Meyûsane değil, hidayete gelecek ümidi ile tebliğ vaaz-ı nasihat yap, ümitsiz olarak vaaz-ı nasihat yapma.

Mûsâ Aleyhisselâm, Fir'avn'ın imana gelmeyeceğini biliyordu. Mûsâ Aleyhisselâm öyle vaaz-ı nasihat edecek ki ümit var gibi davet-tebliğ edecek.

Mûsâ Aleyhisselâm, Medyen'e gittiği zaman 12 yaşında idi. 18 sene orada ikamet etmiş, 10 sene de ücretle Şuayb Aleyhisselâm'ın yanında çalışmış ve toplam 40 yaşını doldurunca da nübüvvet, peygamberlik veriliyor.

Mûsâ ve kardeşi Hârûn Aleyhisselâm, her ikisi de nübüvvet emrini aldıktan sonra dediler. Her ikisi de **قَالَ رَبَّنَا** dediler ki; Ey bizim Rabbimiz, bizi yetiştiren terbiye eden Âllâh. **إِنَّا نَخَافُ أَنْ** Bizim korkumuz odur ki ifrat eder, acele eder. Ölümünden korkmuyorlar, tebliğ vazifesini yerine getiremeyeceklerinden endişe ediyorlar. Acele eder öldürür veya cezâ verir de vazife noksan kalır **أَوْ أَنْ يَطْغَى** yahut tuğyan, kibir eder de taarruz ederse ima-

na gelmez, biz bundan endişe ediyor korkuyoruz düşüncesiyle, Cenâb-ı Hak'kın lütfunu istiyorlar.

46- قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَأَرَى

اِنِّي مَعَكُمْ Allâh-û Teâlâ buyurdu ki; Korkmayınız çünkü ben, sizinle beraberim (yani hıfzım yardımımla beraberim.) اِسْمَعُ İşitiyorum söylediklerinizi, وَأَرَى görüyorum sizin ve onun yaptıklarını.

47- فَأْتِيَاهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى

اِنَّا رَسُولَا فَأْتِيَاهُ Haydi, hemen ona gidiniz. Söyleyiniz ona, فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي biz sana Rabbinden gelmiş peygamberiz. اِسْرَائِيلَ İsrailoğullarını hemen bizimle birlikte bırak. (Onları esaretten bırak, Arz-ı Mukaddes'e, Şam'a gidelim) dediler. وَلَا تُعَذِّبْهُمْ Onlara eziyet etme. قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ Biz, sana Rabbinden (sıdkımıza delalet eder) bir âyetle geldik. مِنْ رَبِّكَ Biz, senin Rabbinden âyet getirdik. وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى Yine Mûsâ Aleyhisselâm'ın sözünün bakiyesidir. Selâm, selâmet, azaptan emniyet kimedir? Hidayete tabi olanadır, hidayete gelen kimseler azaptan emin olur.

48- إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَى مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى

اِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا Allâh'ın talimatıdır, Mûsâ Aleyhisselâm'a bildiriyor. Mûsâ Aleyhisselâm'a diyor ki Fir'avn'a böyle söyle diyor. Bize vahyolunmuş Allâh-û Teâlâ'dan. اِنَّ الْعَذَابَ Dünya ve ahiret

وَتَوَلَّى azabı peygamberan-ı izam'ı tekzib edenleredir, Hak'tan yüz çevirenler üzerinedir.

49- قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمْ يَا مُوسَى

قَالَ (Mûsâ ve Hârûn Aleyhisselâm emrolundakları vechile Fir'avn'e gittiler.) Yukarıda vechile dedikleri zaman فَمَنْ رَبُّكُمْ (çeş virmek istiyor söylediklerini.) Sizin Rabbiniz kimdir? يَا مُوسَى "Ey Mûsâ, Rabbiniz kimdir?" dedi.

50- قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى

قَالَ Dedi; رَبُّنَا "Rabbimiz o kimsedir ki الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ her şeye hilkatını veren, herkes neye layık ise onu verir. Her ahlâkın vaziyetine göre makam vermiş. ثُمَّ هَدَى Her şeye hilkatını veren, sonra da hidayete getiren, yolunu gösterendir" dedi.

51- قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى

Fir'avn sordu, (bundan maksat mevzuyu değiştirmek.) O halde gelip geçen ümmetlerin hali nedir? (Saadet mi, şekavet midirler?) Onları meşgul edecek ki halk nübüvvetini işitmesinler, belki iman ederler. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm kısa cevap veriyor.

52- قَالَ عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَصِلُ رَبِّي وَلَا يَنْسِي

قَالَ Mûsâ Aleyhisselâm cevap verdi. عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي Onların yaptıkları her ne ise bütün yaptıkları işler, hepsi Rabbinin nezdinde لَا يَصِلُ رَبِّي de Levhil Mahfuz'da yazılmış tespit edilmiş. فِي كِتَابٍ

وَلَا يَنْسِي Benim Rabbimin nezdinde ne kaybolur ve ne de unutulur. O hata etmez ve hiçbir şeyi unutmaz dedi

Rivayete göre bu cevap, Tevrat inmezden önce idi. Tevrat, Fir'avn'la kavmi helâk olduktan sonra inmiştir.

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى

O Âllâh-û Teâlâ ki yeryüzünü size beşik gibi halk etmiş "veseleke" yani "sehele" kolaylaştırmış size yollar, yerler içinde, dağlar içinde, dereler içinde gitmeyi kolaylaştırmış. Müsaade etmiş, her tarafta gezmeye imkân vermiştir. وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً Göklerden yağmur sularını gönderiyor. فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى Göklerden gelen sularla yerden ihraç ediyor. "esnafen, envâ-en" çeşit çeşit nebatlar, bitkiler, شَتَّى muhtelif otlar, meyveler, yemekleri hepsini yerden çıkarır yani bir Sofrayı İlahiye. Rahman kelimesinin mealidir; dost, düşman, hayvan, insan hepsi nimet sahibi oluyor. Rahim ise harf itibarı ile bir harf noksandır. Harf çok olunca mana çok olur. Rahim sıfatı ahirete aittir, ahirette yalnız iman edenlere mahsustur.

كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَى -54

كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ (Şimdi onlardan size yarayanını) yeyin, (kalanından münasip olanlarını da) hayvanlarınıza yedin. إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَى Bunda kamil akıl sahipleri için (kudret ve Vahdaniyet-i İlahiye'ye ait) birçok âyetler (ibretler) vardır.

55- مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى

“Minhâ minel êrdı” Yerden, topraktan sizi halk ettik. وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ (Ölümünüzden sonra) sizi yine oraya iade edececeğiz. وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى (Ve ba’sınız zamanında) sizi bir kere daha ondan çıkaracağız. Çünkü bu âlem abes halk olmamıştır. Eğer ahiret olmasa, zalimin zulmü yanında kalsın, iyilik yapanlar da bir mükâfat görmesin. O zaman Adalet-i İlahiye’nin ne kıymeti kalır?

56- وَلَقَدْ آرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَى

Biz Azimüşşan, bu şekilde Mûsâ Aleyhisselâm’ın delâletiyle ona, (Fir’avn’e) bütün âyetlerimiz, delillerimizin hepsini gösterdik. كُتِّبَتْ بِهَا مَرَاتِلُ الْوَلَدِ الْأَعْتَابِ بِأَنَّهَا كَانَتْ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَى. Böyle olduğu halde Mûsâ Aleyhisselâm’ı tekzib ve imandan imtinâ etti. (Men ettiler, Tevhid-i İlahiye’yi kabul etmediler.)

Ne dediler, Mûsâ Aleyhisselâm’ın bu mühim olan mucizelerine karşı?

57- قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَى

Fir’avn; “Yâ Mûsâ! Sen, sihrinizle bizi yerimizden yurdumuzdan çıkarasın diye mi bize geldin?” dedi.

Nemrûd ahmak bir adam idi lakin Fir’avn zeki filozof idi. Mûsâ Aleyhisselâm’ı bilirdi, geceleri düşünürdü pişman olurdu. Sabah olunca, veziri Hâmân ile karşılaştığında değişiyordu. Hakikatte Mûsâ Aleyhisselâm, Fir’avn’in imana gelmesini istemiyordu. O istemeyince de Cenâb-ı Hak, hidayetini kısmet etmiyordu.

فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرِ مِثْلِهِ فَأَجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوًى

بِسِحْرِ مِثْلِهِ Muhakkak, lâm-ı tekid'dir. Getireceğiz öyle ise muhakkak surette biz de sana, aynen onun gibi bir sihir getireceğiz. فَاَجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا Şimdi sen, seninle bizim aramızda bir buluşma yeri ve vakti tayin et! لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ Ne senin ve ne de bizim muhalefet etmeyeceğimiz düz bir yerde karşılaşalım. مَوْعِدًا سُوًى Müstevi yani müsâvi, memleketin ortası olsun ki her yerden sâhirler gelsin. (Tefsirlerin beyanına göre, yer olarak İskenderiye şehrini intihab etmiş.)

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى 59-

مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ Buluşma, karşılaşma zamanı, ziynet bayram günü olsun hem de. وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى Daha kuşluk vaktinde, insanların toplanması zamanı olsun dedi.

Tefsirin bildirdiğine göre, bu toplanma zamanı âşûrâ günü imiş. Nevruz gününe tesadüf etmiş.

Böyle kararlaştırdıktan sonra;

فَتَوَلَّى فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَى 60-

فَتَوَلَّى فِرْعَوْنُ Bunun üzerine Fir'avn arkayı çevirdi, dönüp gitmişti. فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَى- (فَجَمَعَ كَيْدَهُ Yani "zü-keydihi minessehara" keyd sahibi seharaları toplamaya başladı. Bütün hilesini (sihirbazları, sihir aletlerini) derleyip topladı, sonra buluşma yerine geldi.

Fir'avn, usta büyücülerini toplamış. Büyü malzemeleri ile birlikte, Mûsâ'nın karşısına çıkarmıştı. Mûsâ Aleyhisselâm da kardeşi Hârûn Aleyhisselâm ile birlikte idi. Bayram şenliği için toplanan halk, olacakları izlemek için merakla beklemeye başlamışlar.

Tefsirin bildirdiğine göre, sihirbaz-büyücüler 72.000 kişi idi. Her birisinin elinde bir asâ, bir de ip vardı. Bu asâ ile iplerini civa ile doldurmuşlar ve güneşli sıcak bir gün, yere bıraktıkları gibi asâ ile ipler harekete başlamışlar.

قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَىٰ 61

Mûsâ Aleyhisselâm, sahirlere dedi. وَيْلَكُمْ "Yazıklar olsun size, Âllâh-û Teâlâ'dan korkunuz. لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا Âllâh-û Teâlâ'ya kizb ve iftira etmeyin, O'nun hakkında yalan uydurmayın. فَيُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍ Âllâh-û Teâlâ, sizi azabı ile helâk eder. وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَىٰ O'na iftira eden muhakkak perişan olur, hüsran uğramıştır."

فَتَنَّا زَعْوَاهُمْ وَأَسْرَأُوهُم 62

(Sihirbazlar) aralarında şüpheye düştüler, durumlarını aralarında görüştüler, وَأَسْرَأُوهُم görüştüklerini de gizlediler. Fir'avnın korkusundan açık söylemediler.

قَالُوا إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرَانِ يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَاكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثَلَىٰ 63

Fir'avn dedi, sâhirlere. إِنَّ هَٰذَا yani "mâ hâzâni" "in" muhaffaftır müsakkalden, inne hêzêni yani bu ikisi لَسَاحِرَانِ sa-

hirlerdir. يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَاكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ Sizi sihirleriyle yerinizden çıkarmak, dinlerin efdali olan dininizi yok etmek istiyorlar. وَيَذْهَبَا Götürsünler بِطَرِيقَتِكُمْ âdetinizi, الْمُثْلَى kuvvetli olan, iyi olan, eşv ref olan, âdetinizi yani rejiminizi, âdetinizi harap etmek istiyorlar” demekle işi siyasete döküyor.

فَاجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ اتُّوَا صَفًّا وَقَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنِ اسْتَعْلَى 64-

“Öyle ise siz de bildiğiniz hilelerinizi, hünerlerinizi toplayın. فَاجْمِعُوا كَيْدَكُمْ وَتَمَّ اتُّوَا صَفًّا. Sonra saf, sıra halinde gelin! وَقَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ Bugün Mûsâ’ya karşı galip gelenler muhakkak felah bulur. Benim yanımda birçok nimetlere nail olur” diyor.

Bu sahirlerin imân etmelerinin sebebi, burada bir terbiyeyi kullanmışlar. Bu kelime, onların sonunda hayırla nihayetlerine vesile olmuştur.

قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقَى وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى 65-

يَا مُوسَى Sahirler dediler, Mûsâ Aleyhisselâm’a edep ile. قَالُوا “Ey Mûsâ, asânı önce yere sen mi atarsın, yoksa biz mi atalım? (Hürmet ettiler, edebe riayet ettiler.) Tefsirin bildirdiğine göre bu kadar mürâat-ı edeb, sebep oldu onların hidayetine.

قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى 66-

Mûsâ Aleyhisselâm dedi. “Hayır, siz atın.” فَإِذَا Vak-taki sahirler aletlerini attılar. حِبَالُهُمْ Onların ipleri, وَعِصِيُّهُمْ asâları

hayal verirdi Mûsâ Aleyhisselâm'a. مِنْ سِحْرِهِمْ Sihirlerinden, أَنَّهُا تَسْعَى büyüleri sayesinde ipleri ve sopaları gerçekten yürür gözükte.

Mûsâ Aleyhisselâm'ın endişesi, elindeki asânın mucizesini de halk, sahirlerin cinsinden zanneder de onlar gibi telâkki ederler diye, onların nam-ı hesabına korktu endişe etti.

فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى -67

Mûsâ Aleyhisselâm, kalbinden bir korku geçirdi. Onların yaptığı bu sihir, halkı imanlarından çevirecek mi?

قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى -68

Biz, ona "Ey Mûsâ, korkma sen muhakkak galip geleceksin" dedik.

وَأَلْقَ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى

Sağ elindeki at, asâyı bırakiver. تَلْقَفْ مَا Sağ elindeki at, asâyı bırakiver. إِنَّمَا صَنَعُوا Lokma yapar, onların bütün yaptıklarını yutar. كَيْدُ سَاحِرٍ Zira onların yaptıkları bir sihirbazlık hilesinden başka bir şey değildir. سَاحِرُ حَيْثُ أَتَى Sihirbaz, nerede olursa olsun felah bulamaz.

Mûsâ Aleyhisselâm, vahye uyarak elindeki asâyı yere bıraktı. Asâ, sihirbazların bütün ip ve değneklerini yuttuğu halde, asâda büyüme ve genişleme olmadığı sahirler tarafından görülünce, "bu

bir sihir değil, ilâhî âyetlerden bir âyet” bir mucize olduğunu anâ lamakta gecikmediler.

Sahirler bu durumu görünce derhal imana geldiler.

70- فَأَلْقَى السَّحْرَةَ سُجَّدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَى

Bunun üzerine sihirbazlar, (gördükleri bu ilahi âyet karşısında) secdeye kapandılar. قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ. “Biz, Hârûn ve Mûsâ'nın Rabbine iman ettik” dediler. وَمُوسَى

71- قَالَ أَمُنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ أَدْنَى لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَا قَطْعَنَّ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا صَلِّبَنَّكُمْ فِي جُدُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمَنَّ أَيُّنَا أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَى

(Fir'avn,) sihirbazlara; “Ben, size izin vermeden O’na iman mı ettiniz? Benden izin almadan nasıl olur da iman ediyorsunuz? Benden izin almadan nasıl olur da iman ediyorsunuz? Benden izin almadan nasıl olur da iman ediyorsunuz? Benden izin almadan nasıl olur da iman ediyorsunuz? Her ikisi adetâ size sihri öğreten büyüğünüz (ustanız.) Size ders vermiş, siz ondan ders almışsınız. Siz bu halden vazgeçmezseniz, فَلَا قَطْعَنَّ وَأَرْجُلَكُمْ o halde ahdim olsun ben de ellerinizi keseceğim, ayaklarınızı keseceğim. Hem de مِنْ خِلَافٍ çaprazlama olarak (sol el ile sağ ayağı ve sağ el ile sol ayağı keseceğim.) Sonra bu cezâ ile de iktifa etmem وَلَا صَلِّبَنَّكُمْ فِي جُدُوعِ النَّخْلِ ve sizi hurma dallarına asacağım. وَلَتَعْلَمَنَّ أَيُّنَا O zaman göreceksiniz ben mi kuvvetliyim أَشَدُّ عَذَابًا şiddet, azab cihetinden? وَأَبْقَى Daima muhalefette ve sürekli olduğunu iyice anlayacaksınız.

Siz bugün iman edip başınızı secdeye koydunuz, benim haberim olmadan. Herhalde Mûsâ Aleyhisselâm sizin hocanızdır, siz

ondan ders almışsınız. Gizli bir ittifakınız vardır. O zaman göreceksiniz hangimiz daha kuvvetli ve hangimizin sürekli daimî olduğunu anlayacaksınız. Bu durumu görünce, aslında onlar buradan kazandılar.

قَالُوا لَنْ نُؤْتِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا-72
أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا

Sahirler secdeye başını koydukları zaman, daha başlarını kaldırmadan gidecekleri makamı gördüler. Makamlarını gördükten sonra şüpheleri kalmadı. قَالُوا Dediler; "Biz, seni ihtiyar etmeyiz. لَنْ نُؤْتِرَكَ Bize gelen bu beyyineler ve mucizeleri, Mûsâ Aleyhisselâm göstermiş. Âllâh'tan gelen bu mucizeler, beyyineler üzerine bugün biz senin sözünü dinlemeyiz. وَالَّذِي Bizi yoktan var eden Âllâh'ın emrine, seni ihtiyar etmeyiz. فَطَرَنَا Bizi yapacağına ne ise istediğini yap. قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي Senin yapabileceğin ancak bu hayat-ı dünyadır. هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا Sen ancak hükmünü şu dünya hayatında yürütebilirsin.

إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ وَاللَّهُ-73
خَيْرٌ وَأَبْقَى

إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا Biz, Rabbimize iman ettik. لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا Bizim bundan evvel yaptığımız hatalarımızı affeder. وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ Senin zorla bizi getirip de ihrah ettiğimiz sihirde de bizi affetsin. وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى Âllâh'ın emri hayırlıdır iman edenlere, azabı da seninkinden sürekli olandır.

Rivayet olunur ki sihirbazlar, Fir'avn'dan Mûsâ Aleyhisselâm'ın uyurken kendilerine gösterilmesini istemişlerdi. Asânın, onu mu-

hafaza etmekte olduğunu görünce, "katiyyen bu sihir değildir" demişler ve keyfiyetten Fir'avn'ı da haberdar etmişlerdi. Fakat Fir'avn, sözlerine iltifat etmemiş, zorla sihirbazları sihir için meydana sevk etmişti.

74- إِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ

İnne Muhakkak ^İ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا her kim ki kıyamette, Huzur-u İlahî'ye mücrim gelirse, kâfir gelirse ^İ فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ elbette onun yeri cehennemdir. ^İ لَا يَمُوتُ Ölmez ki kurtulsun. ^İ وَلَا يَحْيَىٰ O, orada ne ölür ve ne de dirilir, hayatı dirilmesi rahat bir hayat değil, azab-ı ilâhi de dâimdir.

75- وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَىٰ

Her kim ki Mü'min olarak Huzur-u İlahî'ye gelirse, ^İ وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا se, ^İ قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ amâl-i salihâ ile meşgul olur da Mü'min olarak Huzur-u İlahî'ye gelirse, ^İ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَىٰ işte onlar için âli, üstün dereceler vardır.

76- جَنَّاتٌ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَزَكَّىٰ

^İ جَنَّاتٌ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ Cennetler ki nehirler câri olur, ağaçların altından ırmaklar akar. ^İ خَالِدِينَ فِيهَا O cennetlerde ebedi olarak kalacaklardır. ^İ وَذَلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَزَكَّىٰ İşte (küfür ve isyandan) temizlenenlerin, (hayırlı işler işleyenlerin) mükâfatı budur.

Cennete gitmek Lütf-u İlahî'dir. Cenneteki dereceler âmâl-i salihâ ile mütenasiptir.

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَاصْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي -77
الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا Biz Azimüşşan vahyettik. Vahiy oldu mu, kalb-i ilhamdır. Melekler vasıtası ile olursa Kitap olur. Kitaplar, ilham ile olmaz vahiy ile olur. 104 kitabın tamamı, melekler vasıtası ile gelmiştir. 104 kitabın harici ilham, yalnız peygamberlere değil evliyasına da ilham eder. Biz Azimüşşan vahyettik, ilham ettik إِلَىٰ Mûsâ Aleyhisselâm'a. Esra; gece yolcusuna derler. Geceleyin benim kullarımı, Ben-i İsrailileri, sana iman edenleri geceleyin yola çıkar. فَاصْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا "fed-rib" yani "fece'al" onlara bir yol, karşılarına bir yol gelecek ki deniz gelecek. Onlara bir yol bul, elindeki asâyı denize vurduktan sonra onlara bir yol olur denizde, hem de يَبَسًا kuru yol. Mucizedir, Mûsâ Aleyhisselâm asâyı vurduktan sonra kuru yol çıktı. لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ Fir'avnın size yetişmesinden ve boğulmaktan korkma diye vahyetmiştik.

Bu emir üzerine Mûsâ Aleyhisselâm, akşam karanlığında yola çıktı. Fir'avn bunu öğrenmişti.

فَاتَّبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ -78

فَاتَّبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ Fir'avnın askerleri ile beraber (Tefsirin verdiği malûmat, 600.000 kişi ile takip ettiler.) Süveyş kesimi, Kızıl Deniz'in sahiline kadar, denizin kenarına gelince, Mûsâ Aleyhisselâm elindeki asâyı denize vurduğunda, denizden 12 yol açıldı Ben-i İsraililere. Ben-i İsraililer de 12 kabileden teşekkül

etmişlerdi. Ben-i İsraililer, denizden açılan kupkuru 12 yoldan yürüdüler. Cibril-i Emin de dişi bir ata binmiş olduğu halde, Fir'avın erkek atının önünden gitmesi üzerine, onu takip ederek denizin mecrasına girdiler. Onu takip eden askerlere de melek vasıtasıyla, onların lisanı ile "haydi yürüyün" emri verildi. Mûsâ Aleyhiselâm ve etbâ karşı taraf sahile çıkınca, diğer taraftan Fir'avn ve askerleri de denizin ortasına gelmişlerdi. Ondan sonra فَغَشِيَهُمْ مِّنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ deniz, onları tamamı ile ihata etti ne acayip bir ihata. Fir'avn ve askerlerinin hiçbirisi kurtulmadan, öylece deniz üzerlerine kapandı ki hepsi boğulup helâk oldular.

79- وَأَصْلًا فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدَىٰ

وَمَا هَدَىٰ Fir'avn, kavmini dalâlete sürükledi, doğru yola sevketmedi.

Bundan sonra Âllâh-û Teâlâ, İsrailoğullarına olan ihsanlarını zikirle buyurdu ki;

80- يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ أَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَوَعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوى

Yâ İsrailoğulları, sizdenizi düşmanınızdan (Fir'avn ve kavminden) kurtardık. وَوَعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْأَيْمَنِ Dininizin tekemmülü, ahiretinizin emin olması için kitap gönderilmek üzere, Tûr'un sağ tarafına (gelmeniz için) size vâde tanıdık. وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوى ve size kudret helvası ile bildircin eti lütfettik.

81- كُذِّبُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي ۖ
وَمَنْ يَحِلِّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَىٰ

Size verdiğimiz rızık, pak ve helâlinden yeyiniz. Bu hususta taşkınlık ve nankörlük etmeyiniz, **فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي** yoksa üzerinize gazabım hulûl eder. **فَقَدْ هَوَىٰ** Her kim ki kendisine gazabım çarparsa, helâk olur. Ebedi cehenneme müstehak olur.

82- وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ

Muhakkak ben, **لَغَفَّارٌ** mübalağa ile Settar'ım, setrediciyim **لِّمَن تَابَ** tevbe edenlere. Kusurlarınız varsa, tevbe edenlerin kusurlarını affederim. Şirkten, hatalardan, hudud-u İlahî'ye tecavüzdən, eğer tevbe eder de bana rucü ederse, ben onun mübalağa ile hatalarını setrediciyim. **وَآمَنَ** İman edenler, Âllâh'ın vahdaniyetine, Rasûl-û Ekrem'in hak olduğuna iman edenler, **وَعَمِلَ صَالِحًا** hele imanını âmâl-i salihâ ile tezyin ve takviye edenlere, **ثُمَّ اهْتَدَىٰ** bunları yapanlar hidayete gelmiş olur. Fakat bu hidayette, istimrar ile ölünceye kadar devam edenlere ben Gaffâr'ım.

Mûsâ Aleyhisselâm, kavmini Mısır'dan çıkarıp Sina'ya geçirdikten sonra, Cenâb-ı Hak'tan vahiy almak üzere alalacele Tûr'a giderken, kavmin başında kendi yerine Hârûn Aleyhisselâm'ı bırakmıştı.

83- وَمَا أَعَجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسَىٰ

"Hangi şey seni kavminden ayırıp, acele ettirdi yâ Mûsâ? Kavi-

minden evvel, onları beklemeden, acelen ne idi yâ Mûsâ?” Bu soru, Mûsâ Aleyhisselâm’ın malûmatını almak için değil. Âllâh CelleCelâlûhû evvel-i ahiri bilir. Mûsâ Aleyhisselâm’a, ondan sonra ne olduğunu bildirmek için. Mûsâ Aleyhisselâm geldikten sonra, kavmi fitnelenmiş idi. Bu durumu, Mûsâ Aleyhisselâm’a bildirmek için emretmiş. Değilse, sualden maksat malûmat için değil.

84- قَالَ هُمْ أَوْلَاءِ عَلَىٰ أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ

هُمُ قَالَ Dedi Mûsâ Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hak’ka cevaben. هُمْ أَوْلَاءِ عَلَىٰ أَثَرِي “Benim kavmin yani buraya gelenler, أَثَرِي benim izimden geliyorlardı. وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ Ben acele ettim, benden razı olasın” diye. Çünkü emre imtisal, rızaya vesile olur. Ben, onların gelmesini beklemeden bir an evvel buraya geldim. Mûsâ Aleyhisselâm böyle cevap verdi. Cevap, suale yakındır. Lakin Murad-ı İlâhi, bu malûmatı almak değildi. Murad-ı İlâhi, bu mevzuyu Mûsâ Aleyhisselâm’a bildirmektir.

85- قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِن بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ

فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَالَ Âllâh-û Teâlâ buyurdu. “Senden sonra, onların arasından çıktuktan sonra. Biz, kavmini fitneye düşürdük, kavmini imtihan ettik. قَوْمَكَ مِن بَعْدِكَ Senden sonra kavmini imtihan ettim. وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ Samiri, onları (yaptığı buzağı heykeline tapıtırarak) idlâl etti, onları yoldan çıkardı.”

Rivayete göre; Samiri, İsrailoğullarının Samir Kabilesine mensup idi. Bu kişi, bir buzağı heykelini yapmış ve halka onun ilâh olduğunu telkin etmek suretiyle onları, Mûsâ ve Hârûn Aleyhisselâm’ın hak dininden uzaklaştırmaya çalışmıştır.

Mûsâ Aleyhisselâm'ın kavmi 600.000 kişi imişler. Bunların içinden 12.000 kişi itaat etmeyip, bu beliyreden kurtulmuşlar.

86- فَرَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ يَا قَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعَدًّا حَسَنًا أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدْتُمْ أَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّنْ رَبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُمْ مَوْعِدِي

Rucû, avdet etti Mûsâ Aleyhisselâm. Bu mâlûmatı Cenâb-ı Hak'tan aldıktan sonra إِلَىٰ قَوْمِهِ kavmine döndü ama ne halde? غَضْبَانَ Öfkeli ve üzüntülü, أَسِفًا esefli olarak geldi. Dedi, kavmine; قَالَ يَا قَوْمِ "Ey benim kavmim, أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ va'detmedi mi رَبُّكُمْ Rabbiniz yani va'detti, istifâm-ı inkârîdir. وَعَدًّا حَسَنًا Ey kavmim, Rabbiniz, size (Tevrat'ı vermek için) güzel ve doğru bir va'dde bulunmadı mı? أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ Şu halde size zaman mı çok uzun geldi, nihayet on gün ilâve oldu. (Otuz gün iken kırk güne bâliğ oldu.) أَمْ أَرَدْتُمْ أَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ Yoksa üstünüze, Rabbinizin gazabının inmesini mi istediniz ki bana olan va'dinizden döndünüz, فَأَخْلَفْتُمْ مَوْعِدِي bana olan va'dinize hulf ettiniz?"

87- قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلِكِنَا وَلَكِنَّا حُمِلْنَا أَوْزَارًا مِّنْ زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذَلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ

Kavmi, Mûsâ Aleyhisselâm'a dedi. "Biz muhalefet etmedik, مَوْعِدَكَ imânımıza karşı olan halleri بِمَلِكِنَا ihtiyarımız ile yâni imânımızdan kendi ihtiyarımızla çevrilmedik. وَلَكِنَّا حُمِلْنَا Lâkin bizi hamletti. أَوْزَارًا مِّنْ زِينَةِ الْقَوْمِ Fakat biz, o kavmin (Mısırlıların) ziynet eşyasından bir takım ağırlıklar yüklenmiş, فَقَذَفْنَاهَا

onları ateşe attık **الْقَى السَّامِرِيُّ** Sâmiri de (kendinde olanı) bizim gibi ateşe attı” dediler.

88- **فَاَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَىٰ فَانْسِيْ**

فَاَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا Sâmiri, onlara (eriyen zinetlerden) çıkardı bir buzağı heykeli. **جَسَدًا** Cesetli olarak, şekilli, **لَهُ خُورٌ** sedalı, böğürren bir buzağı **فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَىٰ** Bunun üzerine o ve etbâî, işte sizin de Mûsâ'nın da ilâhı budur. **فَانْسِيْ** Mûsâ, burada ilâhını unutmuş, (Tur'a aramaya gitti,) demişlerdi.

Âyetin son cümlesi, müfessirler tarafından iki şekilde yorumlanmıştır ki ilki şöyledir. «Fakat Mûsâ, bu buzağının ilâh olduğunu unutarak, Âllâh'ı başka yerlerde aramaya kalkmıştı» Bu anlayışa göre bu sözü söyleyenler, Samiri ve taraftarlarıdır.

İkinci yoruma göre âyetin mânası şöyledir. «İşte Sâmiri, Âllâh'ı ve O'nun Mûsâ vasıtasıyla tebliğ edilen hak dinini unutup terk etti.»

89- **أَفَلَا يَرَوْنَ إِلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا**

أَفَلَا يَرَوْنَ Onlar görmüyor ve bilmiyorlar mıydı ki **إِلَّا يَرْجِعُ** “en-nehû lâ” muhaffaftır müsekkaldan. “ev-fû” bu buzağı, **لَا يَرْجِعُ** onlara bir kelâm söz söyleyebileceği hâli yok. Size bir kelime söyleyemez. **وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا** Bir menfaat size temin edemez, onlar için kendilerine bir zarar vermeye gücü yetmez. Bu buzağı heykelini parçalasanız ne size bir zarar verir ne de bu buzağıya tapındığınızda size bir faydası olmaz.

Böyle bir madde nasıl olur da mâbut kabul edilir.

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ -90
فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي

Hakikaten Hârûn, onlara daha önce, ey kavmim demişti. Mûsâ Aleyhisselâm gelmeden, lâzım gelen nasihatları yapmıştı. يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ Ey kavmim, siz bu buzağı ile imtihan olunuyorsunuz, (zinhar ona ibadet etmeyin.) وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ Sizin Rabbiniz, şüphesiz çok merhametli olan Âllâh'tır. Rahman kelimesinin intihabı ise; rahmeti hatırlatıyor, tövbe etsinler. فَاتَّبِعُونِي İbadette bana tâbi olunuz. Rucû ediniz. وَأَطِيعُوا أَمْرِي Benim emrime itaat ediniz.

قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَى -91

لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ قَالُوا Onlar, cevap verdiler Hârûn Aleyhisselâm'a. Biz, zâil olmayız, buzağıya tapmaktan asla vazgeçmeyiz, devam ederiz. حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَى Devam ederiz buna, Mûsâ Aleyhisselâm aramıza dönünceye kadar buzağıya tapmaktan asla vazgeçmeyeceğiz.

Vaktaki Mûsâ Aleyhisselâm, Tur'dan döndü.

قَالَ يَا هَرُونَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا -92

Yâ Hârûn, dedi. (Mûsâ Aleyhisselâm döndüğünde;) "Sana ne engel oldu da bunların dalalete girdiklerini gördüğün halde, sen onları ne için men etmedin? Benim verdiğim talimat üzerine çevirmedin?" dedi.

أَلَا تَتَّبِعُنَّ أَفْعَصَيْتَ أَمْرِي -93

أَفَعَصَيْتَ أَلَّا تَتَّبِعَنِ ط “Bana tâbi olmaktan seni alıkoyan ne idi? “Bana tâbi olmaktan seni alıkoyan ne idi? “Bana tâbi olmaktan seni alıkoyan ne idi?” dedi. Sonra Mûsâ Aleyhisselâm, hiddetle kardeşinin saçına sakalına yapıştı.

94- قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي

Hârûn Aleyhisselâm, “Ey anamın oğlu! Sakalımı saçımı tutma. (Şâyet onlarla mukatele etseydim yahut aralarından ayrılıp gitmiş olsaydım, birbirleriyle çarpışacaklardı. İNْنِي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي Sen emretmemiştin. Eğer muharebe etseydim, korktum ki sen diyecektin, Beni İsrâiloğullarını iki fırkaya ayırdın, onları birbirine kırdırdın. Sen gelinceye kadar intizar ettim, yalnız nasihatle iktifa ettim.”

Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm, yaptığından da nedamet etti ve ondan sonra yüzünü Sâmiri'ye çevirdi.

95- قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ

“Yâ senin zorun nedir bu işi yapmaktan maksadın ne idi, ey Sâmiri?” dedi. Sâmiri de cevap veriyor.

96- قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي

O da “Ben, onların görmediklerini gördüm ki onlar bunu görmediler.” Görmüş olduğu ne idi? Cibril-i Emin, Mûsâ Aleyhisselâm'a geldiği zaman, Cibril-i Emin'in bastığı

yerde gördü ki yeşillikler zuhur ediyor, hayat buluyor. "Ben de ane-
ladım ki o topraktan nereye götürülürse hayat bulunuyor. Ben ora-
dan biraz toprak alıp saklamıştım, *فَقَبَضْتُ فَبَصْنَةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ* zirâ
Cibril-i Emin'in izinden bir avuç toprak almıştım. *فَنَبَذْتُهَا* O toprağı
alıp onu (erimiş mücevheratın içine) attım. (O buzağı hayat buldu
ses verdi) *وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي* ve nefsim bana bunu tezyin etti
diye cevap verdi. Samiri kusurunu itiraf ediyor fakat kâfir olmuş,
hem de birçok insanları küfre sevk etmiş.

Mûsâ Aleyhisselâm, Sâmiri'ye buyurdular.

97- *قَالَ فَادْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُ وَانظُرْ إِلَى إِلْهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا*

Mûsâ Aleyhisselâm, ona; "O halde haydi aramızdan çık git, hayatın müddetin-
ce senin cezan; Bana yaklaşmayın, bana dokunmayın demendir.
(Benimle kimse temas etmesin, ben de kimse ile etmiyeyim di-
yesin!)" Öyle oldu ki bir hayvanın veya bir insanın yanına gitse,
onda titreme olurdu. Bu hal devam edip gitmiştir, ölünceye kadar
yalnız yaşamaya mecbur kalmıştır. *قَالَ فَادْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ*
"Bir de senin için, asla kurtulamayacağın bir ceza günü daha vardır. *وَانظُرْ*
وَأَنْظُرْ Şu ibadetine devam edip durduğun
ilâhına da bak! *لَنْ نُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا* Biz, onu mutlaka
yakacağız ve sonra parça parça edip denize atacağız" dedi.

98- *إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا*

اِنَّمَّا الْهُكْمُ اللّٰهُ الَّذِي لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ Sizin ilâhınız ancak o Âllâh'tır ki ondan gayri ilâh yoktur. (İbadete ancak O müstehaktır) وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا O'nun ilmi her şeyi kuşatmıştır.

99- كَذٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَاءٍ مَا قَدْ سَبَقَ وَقَدْ اَتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا ذِكْرًا

اِنَّمَّا الْهُكْمُ اللّٰهُ الَّذِي لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ İşte ey Rasûlüm, biz sana geçmiş ümmetlerin haberlerinden bir kısmını böylece naklediyoruz. قَدْ سَبَقَ وَقَدْ اَتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا ذِكْرًا Şüphesiz ki sana tarafımızdan bir zikir, (kissaları ve haberleri ihtiva eden, tefekkür ve itibara lâyık bir kitap) verdik.

Âyette geçen zikir, bazı müfessirlere göre üzerinde düşünmeye ve ibret almaya lâyık olaylara dâir haberleri ihtivâ eder, Kur'ân-ı Kerim demektir.

100- مَنْ اَعْرَضَ عَنْهُ فَاِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وِزْرًا

Her kim ki ondan (zikirden, Kur'an'dan, bir kavle göre Âllâh-û Teâlâ'dan) yüz çevirirse, şüphesiz o, kıyamet günü ağır bir günah yükünü yüklenecektir.

101- خَالِدِيْنَ فِيْهِ وَاَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حِمْلًا

Bu kimseler, onda (o günah yükünün altında) ebedi kalırlar. Onlar için kıyamet gününde, bu ne kötü bir yükür.

102- يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّوْرِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِيْنَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا

Sûr'un nefh olduğu günde ki Biz, müşrikleri o gün susuzluktan gözleri göğermiş olarak haşredeceğiz.

يَتَخَفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا -103

Aralarında, «siz dünyada on gün geceden fazla kalmadınız» diye gizli gizli konuşacaklar.

نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا -104

Biz, onların ne konuştuklarını daha iyi biliriz. Biz, onların ne konuştuklarını daha iyi biliriz. Zirâ gidişi ve akli üstün de o vakit; « Bir günden fazla kalmadınız » diyecek.

Bu âyette söz konusu kişilerin âhirette, o hayatın ne kadar uzun olduğunun farkına vardıktan sonra, artık dünya hayatının kısalığını ve geçiciliğini kavrayacaklarını anlatılıyor.

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا -105

Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aley-hivesellem. Hâlik-i Kâinat, vak'adan evvel Habibine bildiriyor. Senden sûal edecekler lâkin sualleri öğrenmek için değildir. Mâlûd mat için değil, istihzâ edici suallerdir. Sorarlar senden, diyecekler عَنِ الْجِبَالِ كِيَامَتِ گÜNÜNDE. "Bu dağların hâli ne olur?" Sualleri istihzadır fakat yine onlara cevap ver. Suallerine cevaben; "Kaldırır, parçalatır. Rabbin, onları ufalayıp savuracak.

فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا -106

Böylece yerlerini dümdüz bomboş bırakacaktır.

لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا -107

Onlar da ne eğrilik ve ne kabarıklık, iniş ve çıkış göremeyeceksin.

يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا

İşte o günde, يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ o gün insanlar, kenn dilerine muhalefet etmeksizin o davetçiye, (İsrafil Aleyhisselâm'ın mahşere davetine,) hiçbir tarafa meyledemeksizin ittiba edecekler. Âllâh-û Teâlâ'nın azamet ve mehabetinden sesler kısılacak. فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا Artık bu yüzden fısıltıdan başka bir şey işitemezsin.

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا -109

O günde, لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ kimsenin şefaati fayda vermez. وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا Meğer ki Rahman'ın izin verdiği, إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ dâr-ı dünyada da onun kavline razı olanlar.

Şefaatin iki şartı olur, şfaat eden ve edilen. Şfaat edenin kabulü, şfaat edilenin de şefaata nâil olması, iki şarta bağlıdır. Âllâh-û Teâlâ'nın izin vermesi. Diğer, ikisinin de dar-ı dünyada iken söylediği kelimenin, rızayı İlâhiye sebep olanı ki "Lâ ilâhe ile lëllah MuhammedûRasûlûllah"dir. İmânı olmayana hiçbir şey şfaat yoktur.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا -110

Âllâh CelleCelâlûhû, İl-m-i İlâhi, beşerin ilmi gibi mahlûk değildir. Evvel-i ahiri bilir ve görür. وَمَا خَلْفَهُمْ Geçmiş

ve gelecek bütün hallerini bilir. وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا Hiç kimsenin ilmi, İlm-i İlâhiyi ihata edemez.

وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا -111

وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ Vücûhler, yüzler hâşi olur, zelil olur. Hayyi-Kayyûmün huzurunda bütün yüzler eğilir. Ehl-i şekavet de korkusundan dolayı intizar ediyor. وَيُجُوهُ Yüzleri emrete miş Cenâb-ı Hak, bütün vücud da böyledir. Fakat ilk evvel, hastalık yüzünden belli olmaya başlıyor. Hastalık ve sıkıntı belirtisini, ilk evvel yüzde gösteriyor. Yüzünde, en ziyade gözde belirtisini gösteriyor. Cenâb-ı Hak, Hay'dır; hayat-ı ebedi. Kayyum'dur; bütün kâinatın umur-u iradesini deruhte eder, yetiştirir, rızkını temin eder, her vechile idare ve temin edendir. وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا Âllâh-û Teâlâ'ya şirkle zülmü yüklenenler ise cidden hüsrana uğrar.

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا -112

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ Her kim ki يَعْمَلْ dâr-ı dünyada iken, Mü'min olduğu halde sâlih ameller işlerse, وَهُوَ مُؤْمِنٌ imanı yerinde olduktan sonra âmâl-i sâlihanın da bazısını yaparsa, فَلَا يَخَافُ kıyamette korkmasın ne zulümden, وَلَا هَضْمًا ne de hakkının çiğnenmesinden korkmasın.

Âmâl-i salihâ iyi, güzeldir. Elinden geldiğince devam etsin. Âllâh-û Teâlâ, kulunun zuüfunu biliyor. Hepsini yüklemiyor, gücünüzün yettiği kadar yapınız diyor. Burada da "min" kelimesi; âmâl-i salihadan hepsi değil de bazılarını yaparsa. Amâl-i sâliha

ne zaman kıymet kazanıyor? وَهُوَ مُؤْمِنٌ Mü'min olursa. İmân olma-
yınca âmâl-i sâlihanın hiç kıymeti kalmıyor.

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ-113
يُحَدِّثُ لَهُمْ ذِكْرًا

وَكَذَلِكَ Böylece bu tafsilât ile ahvâl-i sabıka, Peygamberân-ı
İzâm'ın bir takım ahvâlini, ibret olarak beyan ediyoruz size. أَنْزَلْنَاهُ
قُرْآنًا Biz Azimüşşan, Kur'ânı inzal ettik عَرَبِيًّا Arap lisanı ile. (Eğer
yeryüzünde Arap lisanından daha ziyâde fasih ve beliğ bir lisan ol-
saydı, şüphesiz Kur'ân, o lisan üzere gelirdi ve Rasûl-û Ekrem de
o lisan ile konuşurdu. Hatta ehl-i cennet de o lisan ile konuşurdu.
Fesahat ve belağat, beşerin tâkatı fevkindedir. Kur'ân Ârabidir,
başka lisan ile olursa Kur'ân değildir. Kur'ân, tefsiri kabul eder
fakat tercüme olmaz. وَصَرَّفْنَا Tafsil, tekrar ettik فِيهِ Kur'ân-ı Azi-
müşşan'da. مِنَ الْوَعِيدِ Va'idlerimizi tebyin ve tekrar eyledik. لَعَلَّهُمْ
يَتَّقُونَ أَوْ يُحَدِّثُ لَهُمْ ذِكْرًا Olur ki (masiyetlerden) korunur, takva yo-
lunu tutarlar. Yahut o (Kur'ân,) onlara bir ibret ve nasihat ortaya
koyar.

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ-114
وَخِيَّتُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ Âli'dir. Âllâh, münezzehtir müşriklerin
sözlerinden. Bütün (kâinata) hükümran olan, hak olan Âllâh-û
Teâlâ'nın şânı çok yüksektir. (Zâtında ve sıfatında mahlûklarına
benzemekten münezzehtir. Zâtı, onların zâtına benzemediği gibi,

sözü de sözlerine benzemez. O bir Melik'tir ki emri de nehyi de nâfizdir. Va'dinden ümitlenilir ve va'idinden korkulur.) وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, وَلَا تَعْجَلْ acele etme بِالْقُرْآنِ onun vahyi tamâmen iblâğ olunmadan evvel, Kur'ânı okumada acele etme. وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا Yâ Rabbi, ilmimi arttır, de.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem fazla iştihakından dolayı, Cibril-i Emin âyet-i kerimeyi okumadan evvel okumaya başlıyordu. Hâlik-i Kâinat, men ediyor Habibini. Evvela Cibril-i Emin âyeti okusun, sonra sen okursun. Bunun hikmeti nedir? Ümmette âdet olsun, evvelâ hoca söylesin sonra talebe iltizam etsin.

Bu tefsir sahibi meşayih tendir, ara sıra o cihetten de bahsediyor. Bir insan tarikata sûlûk ederse, kemale yetiştiği zaman artık ona filan zikre devam et demezler, onun zikri Kur'ân'dır. Kemâle yetişen insan mütemadiyen Kur'ân ile meşgûl olur. Niçin böyledir? Çünkü Kur'ân'dan evvel bir gaflet hâsıl olursa, zikirde olması daha ehvendir.

Kemale yetişen mesalâ Şeyh Abdülkadir Geylânî KaddasÂlm lâhü Sırrahülaziz gibi. Onun zikri, bizim gibi devam ettiklerimiz değildir. Onun daha ziyade devam ettiği Kur'ân-ı Kerim okumaktır. Bu dereceye yetişince, hepsi Kur'ân'da mevcut olduğundan dolayı Kur'ân-ı Kerim tilâvetine devam ediyor. Ama bidayetinde talebe iken Kur'ân değildi, muhtelif zikirler idi. Niçin bu talim böyledir? Eğer bir gaflet hâsıl olursa, zikirde gafletin hâsıl olması daha ehvendir, Kur'ân'da gaflet olmasına nazaran. Onun için "Rabbi zidni ilmen" buyuruyor. Sonra okumaya başla, Kur'ân'a bir gaflet olmasın.

وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلُ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, وَلَقَدْ عَاهَدْنَا Biz Azimüşşan, senden evvel baban Âdem Aleyhisselâm'a vahiy ve emretmiştik. Lakin فَنَسِيَ ne var ki Âdem Aleyhisselâm (ahdini) unuttu, sen de onun gibi unuttu. (Onun için Âdem Aleyhisselâm'ı, ulül azim peygamberlerden saymıyorlar. Onu azim sahibi bulmadık, buyuruyor.) Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, ulül âzim peygamberlerin başınımdadır. İbrahim, Nûh, Mûsâ ve İsâ Aleyhisselâm'dır. Âdem Aleyhisselâm'ın isyanı ile onun derecesi daha ziyade yükselmiştir lâkin ulemânın dediği, وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا mâni olmuştur onun ulül azimden olmasına. Âyetin burasında birbiri ile münasebeti; Ey Habibim, senin ceddin olan Âdem Aleyhisselâm'a vasiyet ettik. Bu cennet ve nimetleri olduğu halde, bu şeytan da sizin düşmanınızdır dediğimiz halde, şeytanın iğvasına uydu da devam edemedi ve isyan etti. Âdem Aleyhisselâm unuttu, sen unutma ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ -116

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ Biz Azimüşşan, meleklerle emrettik, (yerdeki melekler.) Gökteki melekler değil, yalnız yerdeki meleklerle dedik. اسْجُدُوا لِآدَمَ Âdem'e secde edin. فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ Onlar hemen secde ettiler, yalnız iblis hariç, iblis secdeden imtina etmişti.

فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكَمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى -117

فَقُلْنَا يَا آدَمُ Bunun üzerine "Ey Âdem!" dedik. إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ

وَلِرِزْقِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى Bu şeytan, bidayetinden beri sana ve zevcene düşmandır. Ondan sakının ki sizi cennetten çıkarmasın, eğer sebep olursa فَتَشْقَى (maişetini temin için) zahmet çekersin. (Cennette çalışmadan yersiniz içersiniz, eğer dünyaya giderseniz ekersiniz, biçersiniz, çalışırsınız, ondan sonra elinize geçer, yer içersiniz.)

118- إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ

فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ Cennette senin için aç kalmak yok, İNَّا لَكَ أَلَّا تَجُوعَ çıplak kalmak yoktur.

119- وَأَنْتَ لَا تَطْمَأِنِّنَ فِيهَا وَلَا تَصْحَىٰ

وَلَا تَصْحَىٰ Yine burada, cennette susamazsın, وَأَنْتَ لَا تَطْمَأِنِّنَ فِيهَا sıcaklığın sıkıntısını duymayacaksın. Şeytan, Âdem Aleyhisselâm'a nasıl vesvese yaptı? Şeytan cennete girmeyecek çünkü kâfirdir.

120- فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ

قَالَ يَا فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ Nihayet şeytan, ona vesvese yaptı. قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ Ey Âdem dedi, sana ebedilik ağacının ve eskimeyen bir devlete erdirmeye delâlet edeyim mi? Öyle bir mülk ki fenâ olmaz, geçici değildir. Diğer âyet-i kerimelerde buyurulduğuna göre yemin ettiler. Âdem Aleyhisselâm, cennetten çıkan ilk insandır. O zan tahmin etmedi, Âllâh ile yemin edildiğinde yalan olsun. Âllâh adına yemin edildiğinde, o muhakkak doğrudur.

فَاكَلَا مِنْهَا فَبَدَتَ لَهُمَا سَوَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ

فَاكَلَا Bunun üzerine Âdem'le zevcesi, o ağaçtan, meyvesinden yediler. مِنْهَا فَبَدَتَ لَهُمَا سَوَاتُهُمَا Böylece cennetin hulleleri düştü, onların vücudû meydana çıktı. وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ Üstlerini cennet yaprakları ile örtmeye çalıştılar. (Tefsirlerin beyanına göre, incir yaprakları ile vücutlarını örtmeye çalıştılar.) وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ Melekler bu hâli görünce dediler. "Âdem Aleyhisselâm, Rabbine isyan etti de isteğini kaybetti, umduğuna eremedi."

Âdem Aleyhisselâm'ın bu hareketi, sureten isyandır. Fakat Âdem Aleyhisselâm, bu isyan ile büyük bir mevki sahibi oldu. Seyyid'ül Mürselin'in babası olmak, Âdem Aleyhisselâm için cennetten çok daha yüksektir. Âdem Aleyhisselâm bir gün de bakmış, cennetin her tarafında "Lâ ilâhe illâllâh Muhammedûrrasûlül-lâh" yazıyor. Sormuş, Cenâb-ı Hak'tan rica ediyor. "Yâ Rabbi, seni biliyorum şerik-i nazirin yok, Hâlik'ımsın. Bu kimdir, senin isminle beraber yazılıdır?" Cenâbı Hâk da buyuruyor; "Eğer o olmasaydı, ben Âzimüşşan ne seni halkederdim ne cenneti halkederdim ne de cehennemi halkederdim. O benim, habibimin ismidir. O zamandan bu isim, Âdem Aleyhisselâm'ın zihninde kalmıştı."

Gubar-ı pâyine almam cihânı Yâ Râsûlallâh
Değişmem müyinâ heft-Asümânı Yâ Râsûlallâh
Duyunca makdem-i teşrifin Âdem sulb-i pâkinden
Değişti habbeye bağ-ı cinânı Yâ Râsûlallâh

Böyle bir peygamber! Onun, sülbünden geleceğini hissedince, Cennet'i severek bir buğday tanesine değiştirdi. Bütün cihanı

senin ayağının gubârına değiştirmem, yedi kat felekleri senin bir kılına değiştirmem.

Âdem Aleyhisselâm ile Mûsâ Aleyhisselâm'ın ruhları görüşüyor. Mûsâ Aleyhisselâm, Âdem Aleyhisselâm'a diyor. "Âllâh, seni lütf-û keremiyle halketti, nefh-û ruhu yaptı, kendi iradesi ile meleklerle emretti, melekler sana secde ettiler. Seni, cennetinde iskân etti. Bu kadar nimetleri sana verdi. Sonra da sen isyan ettin de bu insanların evlâtlarını cennetten indirmeye sebep oldun."

Âdem Aleyhisselâm da Mûsâ Aleyhisselâm'a, "sen de öyle Mûsâ değil misin ki Âllâh, seni risaletle kelâm ile taltif etti. Tevrat'ı, sana imân edenlere verdi. Bu iltifatları sana yaptı, Tevrat'ta bunlar mevcut değil mi? Sen bunları, Tevrat'ta gördün." Mûsâ Aleyhisselâm da "evet" dedi. "Sen ve ben, Tevrat daha halk olmadan evvel, Tevrat'ı kaç sene evvel gördün?" Cevaben, "40 sene evvel" diyor. Tevrat, Âdem Aleyhisselâm halk olmadan evvel Levh-i Mahfuz'da yazılı idi. "Sen, Tevrat'ta buna rast gelmedin mi?"

"Fe-asâ Âdemû Rabbehû fegavê" "Tevrat'ta bu yok mu idi, Âdem Aleyhisselâm isyan etti Âllâh'a karşı?" O da "evet" dedi. Bunun üzerine Âdem Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm'a "Senin Tevrat'ında bu gerçek, halk olmazdan 40 sene evvel yazılı olduğu halde, bana bugün nasıl olur da böyle söylersin?" dedi.

Böylece Âdem Aleyhisselâm cennetten çıktı, tevbe edecek. Ve Âdem Aleyhisselâm, Hindistan güneyinde Serendip adasına gönderildi.

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ
300 sene orada مِنْ الْخَاسِرِينَ istiğfara devam eder, ağlar ve tekrar ederdi. Ve cennetteki hâl hatırına geldi, sormuştu Cenâb-ı Hak'tan, dedi; "Yâ Rabbi, o Muhammed'in hakkı için arşın üzerinde, onun ismini is-

minle beraber yazmışsın. Onun ismi hürmetine beni affet. O ismin sahibi hakkı için beni affet.” Âllâh’ın emri üzerine Cibril-i Emin geldi. Cenâbı Hâk buyurdu; “Başını kaldır ey Âdem, aff-ı İlâhi sana geldi. Muhammed Aleyhisselâm’ın isminin hürmetiyle senin teveben kabul oldu.”

Âdem Aleyhisselâm bütün beşerin cediti iken, onun ismine istişfâ etti ve o ismin istişfâ-ı ile Âdem Aleyhisselâm affa mazhar oldu.

ثُمَّ اجْتَبَيْهِ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ 122-

Bu isyandan sonra Âllâh kabul etti, affetti, ictibâ etti, ihtiyar etti yani peygamber yaptı. فَتَابَ عَلَيْهِ Tevbesini kabul etti, وَهَدَىٰ tevbeye devam etmeye yetiştirdi. Ona doğru yolu gösterdi.

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَمَا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي 123- هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ

Âllâh-û Teâlâ buyurdu; “Birbirinize düşman olarak (Cennet’ten) inin. Senin zürriyetinden bazılarınız, bazılarınıza düşman olacaklardır.” فَمَا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي Benden hûde; kitap olarak size gelecek. Benden, senin evlâtlarına hidayete vesile olmak üzere kitaplar gelecek. فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ Her kim ki benim hidayetime tâbi olursa, فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ dünyada dalâlete girmez, doğru yolda olur. Ahirette de şekavete düşmez.

İbni Abbas Radıyâllâhû Anh, bu âyetle istidlâl ederek; “Âllâh-û

Teâlâ, Kur'ân'a uyanı dünyada dalâletten, ahirette şekavetten korur" demiştir.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ -124
أَعْمَى

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي Her kim ki benim zikrimden, (Kitap veya Rasûlümden) îraz eder yüz çevirirse yâni imân etmezse, فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا onun için dar bir maişet, geçim sıkıntısı olur. (Dar bir maişeti, hadiste buyuruyor ki; "Hâlik-i Kâinat, onun kalbindeki kanaatı selbeder, milyonları olsa sıkıntı içindedir.") وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ Kiyamet günü (gözü ve kalbi) kör olarak haşrederiz. Malı ne kadar çok olsa bile yine kalbi darlaşır.

İmam-ı Âli Radiyâllâhû Anh buyuruyor; "Hak'tan yüz çeviren bu kişiler maişetine, kazancına ancak masiyetle haram işleyerek sahip olur, başka türlü kazanç temin edemez" diyor.

قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا -125

O, haktan yüz çevirenler, "Yâ Rabbi! Beni niçin kör olarak haşrettin. Halbûki ben (dünyada) görürdüm" diyecekler.

قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيَتْهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى -126

قَالَ كَذَلِكَ Emr-i İlâhi hakkında budur. أَتَتْكَ آيَاتُنَا Senin cezan böyledir, sana dünyada âyetlerimiz geldiğinde, فَنَسِيَتْهَا sen onları unuttun terk ettin. وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى İşte bugün de aynı şekilde sen unutuluyorsun.

وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنِ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ -127
أَشَدُّ وَأَبْقَى

وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ Böyle Cenâb-ı Hak emrediyor. Bu cezalarımız şahsa ait değildir. Cezalandırıyoruz, مَنْ أَسْرَفَ her kim ki Kur'ân'a ve Rasûl-û Ekrem'e karşı israf eder de isyan ve tekebbür ederse, onları böyle cezalandıracağız. وَلَمْ يُؤْمِنِ بِآيَاتِ رَبِّهِ Rablerin âyetlerine imân etmeyenleri cezalandırırız. Elbette âhîret azâbı daha şiddetli ve daha devamlıdır. Bâkidir. Ayrıca dünyada da azaplar vardır.

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِينِهِمْ إِنَّ -128
فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَى

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ Bunlara beyan olmadı mı, evvelkilerin ahvâli? كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ Onlardan evvel (Semûd, Âd, Lût kavmi gibi) nice nesiller helâk etmişizdir. يَمْشُونَ فِي مَسَاكِينِهِمْ Bunlar, bugün onların meskenlerinde yurtlarında gezip dolaşıyorlar. إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَى Bunda elbetteki akıl sahipleri için nice âyetler, ibretler vardır.

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى -129

Hâlik-i Kâinât, Habibine emrediyor. Buyuruyor ki iki şeyden dolayı ümmetine azap vermiyorum. Ecel-i müsemmâ vardır, kıyamette gelecek. Bir de كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ Rabbin, azapları tehir etmiş kıyamete. Eğer bu durum olmasaydı, hemen azaplandırırdım. Müteessir olma, biraz sonra da olsa senin intikamını

onlardan alacağım buyuruyor. Azabın tehiri için eğer Rabbinden emir zuhur etmeseydi. Hâlik-i Kâinât, "küfrün âzâbı âhirettedir" emretmiş. Eğer bu emr-i İlâhi, kâideyi İlâhiye olmasaydı. لَكَانَ مَوْلًا Mülâzim olurdu azap onlara. (Ad, Semûd kavmi gibi,) Mekke halkı ve senin ümmetine de azap gelirdi. وَأَجَلٌ مُّسَمًّى Zâten vakt-i muayyeni var. Bir vâde olmasaydı, (helâk olmak onlar için de) lâzım olurdu.

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ-130
عُرُوبِهَا وَمِنْ أَنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ Ey Habibim, onların bu küfrüne sen de sabr-ı tahammül et. وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ Ta'zim et Rabbini hamd ile. Hamd-i ta'zim yan yana gelince namaz çıkar, namazı kıl demektir. Namaz, hamd-i ta'zimden ibarettir. **Sûbhanellâh**, Âllâh münezzehtir bütün kusurlardan. **Elhamdûlillâh**, hamd-û senâ Âllâh'a mahsustur. Âllâh'a hamd-û senâ yap ve tesbihatına devam et. Yani namazına farz olduğu gibi devam et. قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ Güneşin doğmasından evvelki sabah namazıdır. وَقَبْلَ عُرُوبِهَا Güneş kavuşmadan evvelki ikinci namazıdır. وَمِنْ أَنَاءِ اللَّيْلِ Geceleyin vakitleridir ki akşam ve yatsı namazlarıdır. وَأَطْرَافَ النَّهَارِ Gündüzün etrafında da öğle namazını kıl. لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ Tâ ki sen râzı olasın. Cenâb-ı Hak, "ben razı olayım" demiyor. "Sen râzı olasın" buyuruyor. Ne büyük iltifattır Hâlik-i Kâinât, Habibine yapıyor. Yani "benim muradım seni razı etmektir. Sen bu ibadetlere devam ettiğinde sana vereceğim nimetler, o kadar çok ziyade olur ki. Tâ ki sen razı olasın."

Demek ki Rasûl-û Ekrem'in ibadeti, onun rızası içindir. Rızayı peygamberi o kadar makbul-u İlâhidir ki "yaptığın ibadetlerle o kadar nimetleri vereceğim sana ki sen razı oluncaya kadar."

Vahiy, bir hafta on gün kadar tehir etti. Vahiy tehir edince müşrikler ve münafıklar, "Rabbi, Rasûl-û Ekrem'i herhalde bıraktı, terk etti" dediler. Duhâ suresinde, Cenâb-ı Hak'ın buyurduğu veçhile **وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ** Senin Rabbin, ahirette seni razı edinceye kadar in'am ve ihsanda bulunacaktır. Bu âyet nâzil olduğu zaman, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, "benim ümmetimin birisi cehennemde yanarsa ben razı değilim" İşte bu ümmete bir tebşirdir.

وَلَا تُمَدِّنْ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

وَلَا تُمَدِّنْ Medde; uzatmak demektir. Uzatmayınız, hitap Rasûl-û Ekreme'dir, murâd ise ümmettir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, hiçbir zaman dünyanın mâl-ı metâina meyletmemiştir. Dağlar, kendisine "altın olalım" dediler, Rasûl-û Ekrem men etti. Âllâh-û Teâlâ muhtar bıraktı, nasıl isterse öyle olsun, dileğinde serbest bıraktı. Hükümdar, saltanat sahibi olsun peygamberlikle beraber yahutta mevcut hal ile bulunsun, bu hâli ihtiyar etsin. Şu hâlde Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, hiçbir zaman dünyanın mâl-ı metâina meyletmemiştir. O halde hitap Rasûl-û Ekrem'edir, murâd olan onun ümmetidir.

وَلَا تُمَدِّنْ Muhakkak uzatmayın gözünüzü. **عَيْنَيْكَ** Gözlerinizi **إِلَىٰ مَا** o şeye ki **مَتَّعْنَا بِهِ** metâlandırmışız **أَزْوَاجًا مِنْهُمْ** bir ta-

kım halkları, onlardan. زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا Hayât-ı dünyanın ziyneti ki mâl, evlât, servet, binalar hepsi hâyat-ı dünyanın ziynetidir. Halkın bazılarına vermiş olduğumuz dünyanın mâl-û servetine, siz ey Müslümanlar gözünüzü oraya uzatmayınız. Ne için? لِنَفْتِنَهُمْ لِنَفْتِنَهُمْ Onları tuğyâna sevk etmek. İstidraçtır onlara vermişiz, bu mâl-u servet nimet değildir. Vermiş olduğumuz nimet, onları fit-nelendirmek içindir. وَرِزْقُ رَبِّكَ Senin Rabbinin, size vermiş olduğu cennet nimetleri وَابْقَىٰ daha hayırlıdır, bâkî, dâimidir. Cennetin nimetleri, dünyanın nimetlerinden daha hayırlıdır ve dâimidir. Öyle ise siz cennet nimetlerini talep ediniz.

132- وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا تَسْأَلْكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرِزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ Ehlini namaza emret, ehli kimdir? Yâni ümmetini. Ehl-i beyt kimdir?

İbni Abbas'ın rivayet ettiği; "Ehl-i Abâ. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Ali Radıyâllâhû Anh'ın evine gittiğinin bir sabah zamanı, yatıyorlar Hasaneyn, Fatıma ve Ali. Kendi abâsını onların üstüne örttü, bunlara Âl-i Abâ derler. Ehl-i Abâ, Âl-i Abâ. Ehl-i abâ, Ehl-i beyt, Âl-i beyt." H; elif'e kalb oluyor. Âl-i abâ dedi; "Yâ Rabbi! Bunlar benim ehlimdir. Ben bunları severim, sen de bunları sev ve bunları sevenleri de sev" diyerek duâ etmiş. Mânâyı has ile ehl-i beyt bunlardır.

Fakat biraz daha geniş mânâ olursa Ehl-i beyt; O evin ehli. Öyle ise Ezvâc-ı Tâhîrat'ta dâhildir, imân eden amcaları da dâhildir. Amcanınoğulları da dâhildir. O evde kim varsa dâhildir.

Üçüncü mânâ; "Kendisi buyurmuş "Ehl-i beyt, kûllû takimin ve nekiym, Selmân-ı Farîsi ehl-i beytimdir" buyuruyor. "Mütteki olan, takva sahibi olan Mü'minler, benim ehl-i beytimdir" buyuruyor. Daha geniş mânâ; onun ümmeti, imân eden ümmeti, hepsi ehl-i beyttir buyuruyor. Buradaki وَأَمْرُ أَهْلِكَ yâni "ümmeteke" ümmetine emret, بِالصَّلَاةِ namaza devam etmekle. وَأَصْطَبِرْ عَلَيْهَا Namaza devam etsinler, namazın meşâkkatına sabretsinler. "Ben çocukların rızkına bakacağım, nerede namaz?" Buyuruyor ki; لَا تَسْأَلُكَ رِزْقًا "Rızkı, sen mi halk ediyorsun?"

Biz kismete kimseyi mükellef tutmayacağız. نَحْنُ نَرْزُقُكَ Kismeti biz veriyoruz, kismetin tamamını halk eden benim. Ben kismeti veriyorum, sen ise emrime itâat et. Burada iki husus var. Biri teklif ediyor, Cenâb-ı Hak kefil oluyor, kismete kefil oluyor. Diğeri de emrediyor, "amel et" diyor. Bizim de emrettiğini yapmamız lâzım geliyor, kefil olduğuna da itimat etmemiz lâzım geliyor.

Hakem-i Âta'ya diyor ki; "Bir kimse Allâh'ın tekeffül ettiğini, onun peşine uğraşır da emrettiğini ihmâl ederse, o kimsenin hamakat ve körlüğündendir. Biz, onun aksini yapıyoruz" diyor. "Kefil olduğunu bırakıyoruz, onun emrettiğini ihmal ediyoruz."

وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى Mahmûd olan, iyi olan akıbet ki cennettir, ehl-i takvâ içindir. Kismeti halk eden biziz, kismeti sizden talep etmiyoruz. Siz, namazınıza devam ediniz

Kismetinizi yetiştiririz, iyi bir âkıbet ehl-i takvanındır.

وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِنْ رَبِّهِ أَوَلَمْ تَأْتِهِمْ بَيِّنَةٌ مَا فِي الصُّحُفِ -133
الأولى

Müşrikler dediler; “evlâ ye'tinê - hellâ ye'tinê”
 “Niçin bize izhar etmiyor بِآيَةٍ (alâmet, mûcize) مِنْ رَبِّهِ Rabbin-
 den? (Mûsâ Aleyhisselâm'ın asâsı, Sâlih Aleyhisselâm'ın devesi
 gibi niçin böyle bir mucize göstermiyor?)” Böyle bir benzeri mucie
 ze gösterildiği takdirde bu kavim, müşrikler ihtirahtan sonra imân
 etmekle mükellef olur. Şâyet imân etmezlerse hepsi helâk olur.
 Cenâb-ı Âllâh, Kureyşilerin helâkını istemiyor çünkü onların evlâ
 lâtları Müslüman olur. Helâk olurlarsa çocukları da mahvolurdu.
 Onun için bu ihtirahtan, Cenâb-ı Âllâh kabul etmedi. أَوْلَم تَأْتِيهِمْ
 بِآيَةٍ مِّنْ رَبِّهِمْ بَيْنَهُمْ وَاللَّيْلَةِ نَفْثَةٌ مِّنْ مَّوَدَّةِ الْيَهُودِ
 İncil'de, evvelki ümmetlerin peygamberlerinden istediği mucize-
 ler, akabinde de imân etmediklerinden helâk oldukları, bu malû-
 matlar onlara gelmedi mi? Elbette geldi, Kur'ân-ı Kerim'de onlara
 beyan edildi. Eğer bu şekilde onların istediği gibi mucizeler zuhur
 etseydi, hepsinin imân etmeleri lâzım gelirdi. İmân etmediklerin-
 den dolayı da helâk olurlardı.

وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا
 رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِّن قَبْلِ أَنْ نَذِلَّ وَنَخْزَىٰ

Peygamberân-ı İzâm'ın gönderilmesindeki hikmet-i İlâhiye,
 hiçbir memleket yoktur ki oraya bir peygamber gönderilmiş olma-
 sın. Peygamberler melek değildir, beşerdir, beşer şeklinde geliyor.
 Onların lisanı ile konuşuyor, onların içinde yaşıyor. Peygamberân-ı
 İzâm'ın vazifesi, Vahdaniyet-i İlâhiye'yi halka tebliğ etmektir. وَلَوْ
 أَنَّا أَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِ Eğer biz, onları helâk edersek
 peygamber göndermeden. Meselâ Rasûl-û Ekrem gelmeden evvel

azap verirsek, لَقَالُوا hüccet olur ellerinde. Diyeceklerdi arsayı heğ sapta, Hâlik-i Kâinât'a karşı; رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا "Ey Rab-bimiz, niçin bir peygamber göndermedin? فَنتَّبِعَ آيَاتِكَ Biz, senin âyetlerine dünyada tâbi olacaktık. مِنْ قَبْلِ أَنْ نَنْزِلَ وَتَخْرُجِي. Daha böyle zelil bir azaba cehenneme girmeden. Yâ Rabbi, sen bize peygamber göndermedin. Doğru yolu bize göstermedin, biz de imân etmedik, bizim kusurumuz yoktur. Sen peygamber gönderseydin, senin azametini bildirseydin imân edecektik" diyecekler.

Bunlar aralarında müşavere ederek dediler. "Nasıl olsa Muhammed Aleyhisselâm, 50-60 yaşına girdi elbet ölecektir sabre-delim. Hiçbir şey söylemeyelim, ondan sonra biz putlarımıza av-det edeceğiz." Onlar böyle dediler ama Cenâb-ı Hak, Habibine bu konuştuklarını bildiriyor.

قُلْ كُلُّ مُتَرَبِّصٍ فَتَرَبِّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ-135
وَمَنْ اهْتَدَى

قُلْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, söyle onların bu id-dialarına karşılık olarak. كَلُّ مُتَرَبِّصٍ "küllün minnê ye minkûm" Ben de siz de intizar edelim. Siz, benim ölümümü intizar ediyorsunuz. Ben de intizar ediyorum Cenâb-ı Hak, sizi mağlup etsin de başınıza ceza gelsin de imân etmenizi istiyorum. فَتَرَبِّصُوا Siz intizar ediniz benim ölmem için, فَسَتَعْلَمُونَ kıyamette göreceksiniz anlayacaksınız. مَنْ Kimdir ki أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ doğru yolun yolcusu, kimler olduğunu göreceksiniz. وَمَنْ اهْتَدَى Ve hidâyette olanların kimler olduğunu göreceksiniz. Siz de intizar edin, biz de intizar edelim.